

Історія становлення назви *антифон*

У статті простежено історію терміна назви антифон із часу виникнення і до сьогодні, охарактеризовано особливості становлення цієї лексеми впродовж усіх етапів функціонування української мови. Проаналізовано дефініції складників антифона.

Ключові слова: піснеспів, антифон, антифон воскресний, антифон повсякденний, антифон зображальний, антифон степенний, релігійна термінологіка.

Постановка наукової проблеми та її значення. Останнім часом з'являється чимало робіт, присвячених історії функціонування лексем релігійної термінологіки. Історію терміна назв на позначення піснеспівів мовознавці системно не досліджували. У попередніх публікаціях ми здійснили класифікацію назв *піснеспівів* релігійної термінологіки, з'ясували аспекти дослідження конфесійної лексики, розглянули процес формування *піснеспівів*: *канон, тропар, кондак, ікос, ірмос, причасний (киноник)* у діахронії та синхронії. Тому логічним є аналіз історії назви *антифону* як репрезентанта цієї групи. Саме в цьому полягає актуальність мовознавчої розвідки.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Українська мовна картина світу: лінгвокогнітивний, лінгвокультурологічний та лінгвостилістичний аспекти».

Аналіз досліджень цієї проблеми. *Антифон* – це релігійний піснеспів, який повідомляє про суть церковного свята й виконується антифонно. К. Керн у роботі «Літургіка. Гимнографія і Еортологія» слово *антифон* уважає поняттям літургічної практики, яке позначає спосіб пісенного виконання тих чи тих псалмів або гимнів і, крім цього, уживається на літургії на позначення окремого піснеспіву чи частини пісенного матеріалу, є окремою формою особливих піснеспівів, таких як, наприклад, тропар, кондак, стихира. Автор зазначає, що ця назва «происходит от *ant...* и *fonšw* и означает пение попеременно, чередуясь, или пения на два хора. Происхождение этого способа пения древнегреческое; оно было известным в древней драме и отсюда перешло и к церковному обиходу. О религиозном использовании этого метода петь впервые мы знаем от Филона, который описывает в своем сочинении “О созерцательной жизни” быт древних «ферапевтов». После своих вечеров они соединялись для пения, и это пение происходило антифонно, то есть по окончании гимна или стиха одним хором, ему отвечал другой. В христианской истории первое свидетельство об антифоне пении находим в известном письме Плиния, наместника, в Вифинии, к императору Траяну. В известные дни христиане до восхода солнца пели в честь Христа свои песни попеременно, то есть антифонным способом. Церковный историк Сократ повествует о св. Игнатии Богоносце, антиохийском епископе, который имел видение ангельских чинов, поющих в честь Святой Троицы антифонные гимны, и ввел таковое пение в своей церкви. По исследованиям Леклерка происхождение антифонного пения следует искать в Месопотамии и Вавилоне» [8, с. 12]. На думку Ю. Ясіновського, *антифони* у Старому Завіті – це псалми або їх частини, які співалися вірш за віршем попеременно двома хорами правого й лівого кліросу (в Україні виникла специфічна назва крилос); тепер – три церковні пісні Служби Божої, складені із віршів псалмів (у Східній Церкві їх упровадив Ігнатій Богоносець); антифони-степенні виконують на Утрені воскресній; 15 антифонів – на страстях [35, с. 6]. М. Антонович стверджує, що *антифони* належать до співів Октоїха, проте в українській церковній практиці вони включені до Ирмологіона, який згідно з українською традицією охоплює і співи Октоїха, і деякі інші – Мінеї, Тріоди і т. д. [1, с. 25]. Учений у роботі «Візантійські елементи в антифонах української церкви» порівнює мелодичні лінії українських і візантійських антифонів усіх гласів і наводить причини відмінностей між українськими та візантійськими мелодіями. «Не всі візантійські мелодичні формули та мотиви збереглися в українському літургійному співі. Лише певні характерні мотиви й мелодичні звороти переймалися у первісній формі, але в цілому мелодія мала інший вигляд. Деякі із запозичених мелодичних формул і мотивів часто наближаються до мелодики українських народних пісень, чи, більш обережно, до їх мотивів. Причини цих значних відмінностей

між українськими та візантійськими мелодіями можуть бути різними : 1) з певністю не знаємо настільки адекватно дешифровки Тільярда відповідають звуковій картині давніх візантійських мелодій; 2) візантійські літургійні мелодії також мали різні варіанти, і ми не знаємо, чи українські мелодії антифонів походять із візантійських джерел, які використав Тільярд, чи з інших візантійських варіантів, які, можливо, стоять ближче до нинішніх українських варіантів, ніж мелодії, які дешифрував Тільярд. Попри ці два моменти, які вимагають обережності у твердженнях, можна упевнено сказати, що перенесені з Візантії до Києва мелодії антифонів упродовж століть зазнали перетворень в душі українізації» [1, с. 37–38]. Отож, дослідники зосереджуються переважно на часі створення *антифону*, особливостях його виконання. Богослужбові книги наводять тексти *антифону*. Однак вивчення терміна назви *антифон* у діахронії і синхронії у вигляді історико-лексикологічних етюдів ще не здійснено, тому це питання і стало предметом нашого наукового розгляду.

Мета статті – простежити історію формування назви піснеспіву *антифон*. **Завдання** – уточнити дефініцію поняття *антифон*, проаналізувати особливості його становлення та розвитку впродовж усіх етапів функціонування української мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Лексема *антифон* прийшла до нас із грецької мови „*ἄντη...φώνη, ἄντη...φωνα, antiphona*” у старослов’янську «антифонъ» через церковнослов’янське посередництво «антѣфѡнъ». Уперше активізувалося слово в українському вжитку від XI ст. зі значенням «вірші із псалмів, співані поперемінно на кліросах на початку літургії й утрени, які особливо виражають значення свята» [26, Т. I, с. 24–25] : «и по сем<ъ> начьи@<ъ> • антиф<онъ>• въ глас<ъ>» [27, с. 71]; «Антифонгъ вънн олтар# поютьс#. Антифонгъ въ литургии» [26, Т. I, с. 24 – 25]. У цей час найменування *антифон* мало синонім с@гласи~ [27, с. 71] з аналогічним значенням. О. Горбач зазначає, що в XIV ст. для розрізнення літургійного антифону від ранішнього було вжито назву калькового терміна *согласіє* «Ще напр. У 14 в. По одних службениках уживано калькового терміну *согласіє* (калька якогось грецького виразу, утвореного від початкових слів священникової молитви 3-го антифону «Іже общія сія і согласія даровавий нам молитви» (грец. *symfo^na/s eucha/s*), а в інших звичайного й сьогодні грецького позичення антифон (*antifo^non* “протистих, поперемінне співані двома крилосами-хорами псалмові стихи на початку утрени чи Літургії, що виражали значення свята”); можливо, що для літургійних антифонів спершу тому й уведено іншу, слов’янську назву, щоб відрізнити літургійний *антифон* (*согласіє*) від утреничного (антифону)» [6, с. 58].

Писемні джерела української мови киеворуського періоду засвідчують термін *антифон* із семантикою «вірш із псалмів, який співають поперемінно на обидвох кліросах під час служби: А на которомъ кр҃гloch п҃рваго антифона п҃шли ,,и н҃нн”, на томъ ж҃г починають и втораго антифона п҃рв҃гй стихъ. Стихир҃г п҃рв҃рг власн҃рг ... того м҃нста п҃шли со а[н]тифоном и съ молитвоу» [22, с. 41]; «Поси•ж҃г а\$бїг пою7 Азнтифѡнъ Гласа с7 гѡ» [12, Т. I, с. 679]. Походження антифону, як стверджує М. Бендик, пов’язане з давньогрецькою традицією, де хор розподілявся на два півхори. Звучання чоловічого та дитячого хорів чергувалися в антифонному співі. «Слово Боже псалмів, поєднане з молитовною відповіддю людей, називається *антифонним співом*» [3, с. 3]. У Повному церковнослов’янському словнику за ред. Г. Дьяченка зазначено, що *антифонний спів* увів до християнської церкви святий Ігнатій Богоносець, до сирійської церкви – Св. Єфрем Сирін, до західної церкви – Св. Амросій Медіоланський [18, с. 875].

Українські писемні джерела XV ст. засвідчують використання аналізованого номена давньоруською мовою ««Нач҃гІнш҃гй҃ж҃с# БжСтв҃гІнной Лѡтѡл҃ргіи, стои҃тъ въ притѡл҃рѣ : п҃хѡл҃гм҃гж҃г ѡб҃г҃лчн҃гм Антифѡнѡм, по Вохо҃лѣ съ Ебѡсл҃гм҃4 чт҃гІтъс# кондак҃ дн҃гІвн҃г2 на Сла҃лѣ, на Иб н҃ннж҃г пог҃7с#, Троп : с҃гй Глас : а» [12, Т. II, с. 281]; «•антифонъ •а7» [16, с. 16]; «Ст҃гп҃нна. глса. г7. а\$нтифѡнъ. а7» (15, с. 69). За даними «Лексикона Славенороського» П. Беринди, досліджуваний термін в українській мові цього часу мав значення «співання на переміну» [4, с. 185]. У XIV–XVI ст. на місці фонем *-и* вживається *-і* (*антифон* – *антифон*) [12, Т. I, с. 679]; [28, с. 185]. «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» засвідчує функціонування досліджуваного найменування: «*Псалми, антифони, тропари, кондаки...*, молитви посвещения Таинъ Христовыхъ; Бо гды стоачи аньтифони три ѡ (т)спѣваю(т); пото(м) на зє(м)ли або ни(з)ки(х) лавочка(х) седачи ... є(д)ного спѣваючого

слухаю(т)» (23, I, с. 111). Цікавою є семантична еволюція слова *антифон*, відбита в лексикографічних і богослужбових джерелах ХХ ст. Так, «Етимологічний словник російської мови» М. Фасмера номінує *антифон* «співом з повторами» [31, Т. I, с. 79], а Є. Тимченко – «хоровим співом, співаним навперемін, який виконують на відправі і на утрени» [28, с. 49]. Найменування *антифон* має значення «піснеспів, який вибраний із старозавітніх книг і співаний на обидвох кліросах поперемінно, проповідуючи прихід Сина Божого на землю й усі справи його, а іноді (у дні дванадесятих празників) містить пояснення святкової події» у Повному церковнослов'янському словнику за редакцією Г. Дьяченка [18, с. 19]. «Старослов'янсько-український словник Л. Белея і О. Белея *антифон* трактує як структурний елемент деяких богослужінь [2, с. 14]. На згадуване слово натрапляємо в «Русько-мадярському словнику Л. Чопея «антифонъ h. Antifona (egyhazi elnek)» [34, с. 4]. До реєстрів Малеого церковно-слов'янсько-українсько-англійського словника досліджувана терміноназва ввійшла зі значенням «спів двох хорів (крилосів) на переміну; на Службі Божій збудовані зі старозавітніх припівів. На воскресній Літургії з 102, 145 і 98 пс., а на буденній з 9, 92 і 98 пс. На празничній зі стихів пророчих відповідаючих темі празника» [11, с. 4 – 5]. Ця лексема названа псалмоспівом, виконуваним почергово хорами чи солістом і хором у «Настольній книзі священнослужителя» [13, IV, с. 665].

У церковній практиці українського народу в ХІХ – ХХІ ст. засвідчується активне функціонування слова *антифон*: «По пѣрвомъ жѣ антифѣнѣ ебѣтѣнїа2 малла# иб возгласъ» [32, с. 250]; «««««Пѣвалѣми жѣ трѣтїѣми абнтифѣнѣ діалконъ, иб положиѣвъ поклоиѣ прѣдсто#лтѣлю, вхѣдїтѣ во стѣрлїѣ облтѣрѣ, вхѣдїтѣ жѣ съ нїмѣ иб чрѣднїѣ свѣтлїннїкѣ» [14, с. 6]; «Стѣпѣнна : Абнтифѣнѣ. Гласъ в»»» [7, с. 92]; «««««По исполнѣнїи жѣ абнтифѣна пришѣдѣ діалконъ, и3 сталѣвъ на Обѣрїчнѣмѣ мѣлстѣ и3 поклониѣвс#, глаголѣгѣтъ...» [25, с. 110]; ««Стѣпѣнна : Абнтифѣнѣ д-гѣ Гласа» [5, с. 837]; «Далї Инакої і Антифѣни Стѣпнѣвї на глас» [24, с. 34]; «На літургїї антифѣни свѣта, вхїднїѣ стих: «Благословѣн, хто йде в ім'я Господнѣ, благословимо вас із дому Господнѣго»» [30, с. 26].

Семантична структура лексеми *антифон* в українській мові ХХІ ст. характеризується такими трьома значеннями: 1) спосіб виконання піснеспівів, що полягає в позачерговому співі на два хори; 2) піснеспів та частини піснеспівів, що їх виконують зазначеним способом, тобто антифонно; 3) частина кафизми псалтиря, що складається з трьох псалмів, яку на богослужіннях виконують антифонно [20, с. 23]. У діалектних словниках термін *антифон* не згадується. За характером піднесеності *антифони* – радісні, за кількістю осіб під час виконання – багатоосібні, за критерієм часової протяжності часі – обширні, за критерієм змінюваності/незмінюваності – нестабільні. Повний церковнослов'янський словник за редакцією Г. Дьяченка виявляє присутність антифонів на всіх службах церковних: «На вечірні співається 1-ий антифон першої кафизми : “Блажен муж”; на утрени антифони степенні: на літургії антифони можуть бути трьох видів : щоденні, зображальні і святкові» [18, с. 875]. М. Антонович доводить, що антифони Утрени входять до системи восьми гласів, співаються (особливо в українських католицьких церквах) церковними співаками (дяками) одноголосно (сольно) [1, с. 25].

Словник церковно-обрядової термінології Н. Пуряєвої виділяє такі різновиди антифону: *воскресний, зображальний, антифон кафизми, недільний, повсякденний, святковий, степенний* [20, с. 23]. «Антифон *воскресний* Те саме, що *антифон недільний*; *антифон зображальний* Те саме, що *антифон повсякденний*; *антифон кафизми* Слава кафизми, яку виконують антифонно; *антифон недільний* Антифон, який виконують у неділі; *воскресний антифон*; *антифон повсякденний* Антифон, який виконують в усі дні церковного тижня, крім неділі та великих церковних свят, зображальний антифон; *антифон святковий* Антифон, який виконують у визначені Господні церковні свята; *антифон степенний*, у якому використано вірші з так званих степенних псалмів та який виконують на утрени перед читанням Євангелія та на інших богослужіннях; степенний псалом» [20, с. 23].

К. Керн у роботі «Літургіка, Гімнографія і Ертологія» наводить дефініції різновидів антифонів: «*антифони Псалтиря*. Перша кафизма Псалтиря розділялася на три слави, звідки назва “антифонів”. Це можна пояснити тим, що або вся кафизма, або перша її слава (перший антифон) співаються у відомі дні антифонно; *зображальні чи щоденні* (Відомі вірші псалмів, вживались почерговим співом

на початку літургії оголошених, отримали назву *зображальних чи щоденних*, до яких пізніше приєднується й гімн “Єдинородний Сину”; *степенні* (ці пісні співали паломники при входженні на сходи Єрусалимського храму. Вони послужили темою наших степенних антифонів. *Степенних антифонів* за числом голосів – 8. Кожен складається з трьох частин для кожного голосу, крім 8-го, де чотири степенні. Ці піснеспіви мають аскетичний зміст, в яких говориться про очищення й виправлення душі від пристрастей і гріха. Співаються на особливий наспів. До кожної степенної пісні приєднано наприкінці прославлення Святого Духа. Їхнім автором вважають Йоана Дамаскіна, а швидче, Св. Феодора Студита або його брата архієпископа Солунського. За своїм змістом вони відповідають духу студитського напрямку в нашій гимнографії; *святкові антифони* на літургії складені з віршів різних псалмів відповідно до змісту свята. Ці вірші псалмів чергуються або з особливими приспіваними “Молитвами Богородиці” і “Спаси нас, Сину Божий”, чи з тропарем самого свята» [8, с. 13]. Повний церковнослов’янський словник за редакцією Г. Дьяченка додає до перерахованих назв ще *антифони молитви (чи молитви погодження) і антифони літургії щоденні*. У «Православній богословській енциклопедії» зафіксовані антифони *вечірні, кафізми, степенні, утрени, літургії*. Своєю чергою антифони літургії поділяються на *повсякденні й святкові* [19, с. 818–820].

Як кожен піснеспів є частинкою богослужіння, так і піснеспів *антифон* є у складі вечірні, утрени та літургії. Відповідно до цього розрізняють три види *антифону*: *антифон вечірні, антифон утрени, антифон літургії*. Кожне із цих богослужінь має свою специфіку виконання, часову співвіднесеність. Тому, залежно від дати, події, яку прославляємо, антифони поділяються на: *антифон вечірні (повсякденний, святковий), антифон утрени (повсякденний, святковий), антифон літургії (повсякденний, зображальний, антифон кафізми Псалтиря, недільний, святковий)*. З ХІ до початку ХХ ст. у словниках української мови не засвідчено різновиди піснеспівів антифону. У богослужбових книгах теж таких назв немає. Лише номінуються як перший, другий, третій, для того, щоб повністю не повторювати назви псалмів із приспіваними, наприклад, «Молитвами Богородиці» і «Спаси нас, Сину Божий», або тропарів самого свята. У виданні Отців Василіян у Лондоні церковнослов’янською мовою на утрени й вечірні піснеспів *антифон* позначається так: *антіѳинъ а, антіѳинъ в, антіѳинъ f* [5, с. 49 – 50]. Українською мовою аналогічне числове позначення: Антифон 1 [33, с. 10], антифон 2 [33, с. 11], антифон 3 [33, с. 12]. «Тѣпѣкѡнъ, сирѣчь : оуставъ церковного пѣніа…» засвідчує функціонування *антифона сідального, щоденного й празника* : «На літургїи. Антіѳѡнѣ повсѣднѣвнѣи» (29, с. 110); «На літургїи. Антіѳѡнѣ пралѣдника» [29, с. 143]; «По г7 мѣ жѡ абнтіѳѡнѣ сѣдалѡнѣ, слава, кондакъ егѡѡ, иб нѣинѣ вѣлѣсь толїже» [29, с. 236]. У богослужбових пам’ятках зафіксований *степенний антифон*. «*Степенні* – раннішні недільні антифони з псалмів 119 – 132» [9, с. 165]. У Повному церковнослов’янському словнику за ред. Г. Дьяченка зазначено, що називаються вони так тому, що складені, відповідно до 15-ти псалмів (від 119–133), названих «піснями степеней», і співаються на утрени перед читанням євангелія [18, с. 19]. Аналогічної думки дотримується В. Румовський. Д. Покровський стверджує, що *степенні антифони* були написані в ІХ ст. у Студитському монастирі в Константинополі [17, с. 17]. Складники антифону, реалізувавшись в аналізованих значеннях, й надалі функціонують в церковно-релігійній термінології.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті здійсненого аналізу з’ясовано дефініцію назви *антифон*, простежено історію становлення та розвитку цієї лексеми від найдавніших часів до сучасності. Перспективним напрямом подальших розвідок є наукове опрацювання мікрогрупи, до якої входять такі назви *піснеспівів*, як *стихира, акафіст, катавасія* тощо.

Джерела та література

1. Антонович М. Візантійські елементи в антифонах української церкви / М. Антонович // Musica sacra : зб. ст. з історії української церковної музики / ред. і упоряд. Ю. Ясіновський. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1997. – С. 21 – 38.
2. Белей Л. Старослов’янсько-український словник / Л. Белей, О. Белей. – Львів : Свічадо, 2001. – 332 с.
3. Бендик М. Богословський сенс літургійного співу / М. Бендик // Слово. – 2010. – № 4. – С. 2–3.
4. Беринда П. Лексіконъ славеноросскій и именъ Тлъкованіе / П. Беринда. – К. : [б. в.]. – 1961. – 271 с. – (Пам’ятки української мови ХVІІ ст.).

5. Вечірн# і утрєн# та іншї богослужєнн# на всї недїлі і св#та цїлого року. – Вінніпєг : Вид. О. О. Василян у Лондонї, 1945. – 1070 с.
6. Горбач О. З історїї української церковно-музичної термінологїї / О. Горбач // Олекса Горбач. Термінографїчна серїя / ред. Б. Рицар, Р. Микульчук. – Львів : [б. в.], 2004. – С. 79 – 131.
7. Грмологїонъ / за ред. М. – Львів : Друк. Ставропигїйського ін-ту у Львовї при церкві Успення Прєсвятої Дїви Марїї, 1904. – 576 с.
8. Керн К. Литургика. Гимнографія и Эортология / К. Керн. – М. : Изд-во Дома «Грааль», 2000. – 138 с.
9. Краткий церковно-богослужєбный словарь. Для толкового чтєния книг, уясненія смьсла богослужєния и обрядов православної церкви. – М. : Фонд «Благовєст» Подворьє Троице-Сергиевой Лавры, 1997. – 320 с.
10. Кульчинський Ф. Божєственна літургїя : короткий пастирський коментар / Ф. Кульчинський ; [ред. прот. Степана Ярмуся]. – Вінніпєг : Вид. спїлка «Екклєзія», 1992. – 71 с.
11. Малий церковно-слов'янсько-українсько-англїйський словник / уклад. О. Дамаскин, О. Корнилій, І. Пасїчний та ін. – Рим : Вид-во О. О. Василян, 1962. – 131 с.
12. Могила Петро. Евхологїон, албо молитвослов, или требник / П. Могила. – К., 1646. – Ч. 1–3.
13. Настольная книга священнослужителя. У 8 т. Т. 1 – 8. – М. : Свято-Успенская Почаєвская Лавра, 2003 – 2007.
14. О#ктwлїхъ, сїрлчъ оосмоглалсникъ. – Черновцы : Украинская Православная Церковь Киевская Митрополия, 2001. (гласъ а 7-д7). – 707 с; Ч. 2 (гласъ е 7-и7).
15. Октоїх. – Краків, 1491. – 345 с.
16. Октоих. – Цєтиние, 1494. – 537 с.
17. Покровский Д. Словарь церковных терминов / Д. Покровский. – Sharon, Massachusetts : «Izograph Studio», 2002. – 166 с.
18. Полный церковнославянский словарь / за ред. протоієрея Г. Дьяченка. – М. : Отчий дом, 2001. – 1120 с.
19. Православная богословская энциклопедия. Вь 12 т. за ред. А. Лопухина ; Н. Глубоковского. – Петроградъ. : Приложение к духовному журналу «Странникъ», 1900.
20. Пуряєва Н. Словник церковно-обрядової термінологїї / Н. Пуряєва. – Львів : Свїчадо, 2001. – 156 с.
21. Румовский В. Новая скрижаль или объяснение о церкви, о литургии, и о всех службах, и утварях церковных / В. Румовский. – М. : [б. и.], 1999. – 309 с.
22. Словарь русского языка XI – XVII вв. / за ред. С. Г. Бархударова. – М. : Наука, 1975. – Вып. 1. – 372 с.
23. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. У 28 вип. – Львів : НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 1994 – 2006. – Вип. 1–14.
24. Служєбник. – США, 1989. – 240 с.
25. Служєбник. – М. : Синодальна типографїя, 1855. – 512 с.
26. Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка / И. Срезневский. – СПб., 1893 – 1912. – Т. 1–3.
27. Старославянский словарь (по рукописям X – XI веков) / ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки, Э. Благовой. – М. : Рус. яз., 1994. – 843 с.
28. Тимченко Є. Історичний словник українського языка / Є. Тимченко. – Х. : УРЕ, 1930–1932.
29. Твпїкwnъ, сїрлчъ : оуставъ церковного пїнї# и особннатw правилочтгнї#, по оуказамъ вь книгахъ црковнїхъ обрїтающгмс#, съ приложнїгмь Столпввъ Евангелїнїхъ по ключєвгмь словамъ, сочингнъ и напгчатанъ. – Перемишль : Книгопечатня соборной русской Капитолы, 1852. – 141 с.
30. Український Православний церковний калєндар. – Львів : УАПЦ, 2004. – 144 с.
31. Фасмер М. Этимологической словарь русского языка / М. Фасмер ; пер. с нем. и доп. О. Трубачева. – М. : Прогрєсс, 1964–1973. – Т. 1–4.
32. Часословъ. – Римъ, 1950. – 977 с.
33. Читання апостольські на недїлі, празники й рїзні потреби. – Рим : [б. в.], 1969. – 424 с.
34. Чопей Л. Русько мадарський словарь / Л. Чопей. – Будапєшт : [б. в.], 1883. – 446 с.
35. Ясїновський Ю. Жанри і форми літургїйного спїву [Електронний ресурс] / Ю. Ясїновський. – Режим доступу : www.regent.cerkiew.net

Пышна Наталия. История становления названия антифон. Антифон – это религиозное песнопение, которое сообщает о сути церковного праздника и выполняется антифонно. Исследователи сосредотачиваются в основном на времени создания антифона, особенностях его выполнения. Богослужєбные книги приводят тексты антифона. В статье уточнено дефиницию понятия антифон, прослєжено историю терминологїи антифон со времени возникновения и до сегодня. Рассмотрены особенности становления этой лексемы в течение

всех этапов функционирования украинского языка. Проанализированы дефиниции разновидностей антифона, представлена их классификация. Исследование выполнено на основе лексикографических источников из XI–XXI вв., а также на основе церковных памятников.

Ключевые слова: песнопение, антифон, антифон воскресный, антифон повседневный, антифон изобразительный, антифон степенный, религиозная терминология.

Pyshna Natalia. The History of Formation Name Antiphon. Antiphon – a religious chant, that tells about the essence of church festivals and performed antiphonal. Researchers have focused mainly on the time of the creation of antiphon, features of its implementation. Liturgical books gives antiphon texts. This article clarify the definition of the concept antiphon, traces the history of the term antiphon since the origin until today. Considered the peculiarities of the formation of this token during all phases of operation of the Ukrainian language. Analyzed definition components antiphon, submitted their classification. The research was conducted based on lexicographical sources, covering XI – XXI centuries, and written records of the church.

Keywords: chant, antiphon, resurrection antiphon, everyday antiphon, figurative antiphon, degree antiphon, religious terminology.

Стаття надійшла до редколегії
13.08.2014 р.